

František Kutta a kol.: Teorie a praxe sociálního plánování a programování v ČSSR
Praha, Svoboda 1980, 406 s.

Naši odborné veřejnosti je předkládána první původní práce, která se snaží komplexně a vyčerpávajícím způsobem zachytit vývojové tendence charakteristické pro sociální plánování a programování v československých podmínkách. Její autoři se ujal dvojího poměrně nelehkého úkolu. První spočívá v objasnění a výkladu základních teoretických a metodologických otázek sociálního plánování v obou základních liniích, v nichž jsou postupně rozpracovávány — odvětvové a teritoriální. Druhý pak ve shrnutí a zhodnocení dosavadních praktických zkušeností z rozvíjení sociálního plánování v podmínkách společenské praxe, včetně vymezení otevřených problémů, které zatím čekají na své řešení.

Na zpracování této rozsáhlé publikace se podílel početný 36tičlenný autorský kolektiv, složený z odborníků Ústavu pro filozofii a sociologii ČSAV, vysokých škol, resortních výzkumných ústavů i pracovníků působících v různých oblastech společenské praxe. Jedná se o specialisty zastupující řadu vědních oborů i odborníky z praxe, kteří pracují na různých úrovních řízení, a to jak odvětvové, tak i územní sféry. Složení autorského kolektivu umožnilo *komplexní pohled na současné problémy teorie i praxe sociálního plánování*. Práci řídila 9tičlenná ediční rada vedená F. Kuttou, vedoucím oddělení sociálního plánování a řízení Ústavu pro filozofii a sociologii ČSAV. Publikace představuje jeden ze základních výstupů řešení hlavního úkolu státního plánu badatelského výzkumu VIII-2-5, koordinovaného v letech 1976—1980 Ústavem pro filozofii a sociologii ČSAV, a stěžejního úkolu státního plánu ekonomického výzkumu IV-4, koordinovaného Československým výzkumným ústavem práce a sociálních věcí.

Kniha je rozdělena do *šesti základních částí*. Úvodní část je obsahově zaměřena na *charakteristiku sociálně politického významu a funkce sociálního programování a plánování*. Vymezuje se v ní poslání sociální politiky strany a socialistického státu spočívající v upevňování životních jistot a odstraňování rozdíků v sociálním postavení příslušníků společenských tříd, vrstev i sociálních skupin a její vývojové tendence týkající se rozšiřování jejího obsahu a komplexnosti. Jsou zde naznačeny základní vývojové tendence u nás používaných nástrojů plánovitého rozvíjení sociálního života a zhodnoceny úkoly a úroveň komplexních programů péče o pracující zpracováváných v podnicích a organizacích pro léta 1976—1980 [s. 24—28]. V této části je rovněž charakterizována úloha odborů při zabezpečování sociální politiky a programu strany, uskutečňovaná ve třech základních směrech: v oblasti podnikové sociální politiky, v oblasti sociálního, nemocenského a důchodového zabezpečení pracujících a v oblasti pracovně právní (zahrnující tvorbu a obhajobu zákonů a opatření a práv pracujících). Dále jsou zde charakterizovány komplexní programy péče o pracující jako metoda plánovitě realizace sociální politiky a zhodnoceny některé výsledky prvních tří let jejich plnění (s. 33—35). Úvodní část uzavírá kapitola, v níž je zdůrazněna potřeba politického přístupu v sociálním plánování, politický charakter jeho hlavních úkolů a nutnost soustavného rozvíjení účasti pracujících na sociálním plánování a programování.

Na úvodní část navazuje partie zaměřená na výklad *geneze sociálního plánování a programování v ČSSR*. Po stručné charakteristice přístupů, které byly rozvíjeny v období obnovy národního hospodářství a výstavby socialismu, je hlavní pozornost věnována vývoji sociálního plánování a programování v období výstavby rozvinuté socialistické společnosti. Jsou zde připomenuty dokumenty XIV. sjezdu KSČ a VIII. všeodborového sjezdu, které vytvořily politickou platformu pro rozvíjení sociálního plánování u nás, a základní usnesení federální vlády ČSSR i národních vlád, která vytvářela potřebný institucionální rámec pro experimentální ověřování a později rozšiřování konkrétních forem sociálního plánování a programování. Dále jsou v této souvislosti uvedeny nejvýznamnější knižní práce, řešené výzkumné úkoly, konference a semináře, jimiž se projevoval aktivní podíl teoretické fronty při rozpracování teoreticko-metodologických i praktických otázek a problémů spojených se zaváděním sociálního plánování a programování. Na s. 66—67 jsou charakterizovány dva základní přístupy k rozvíjení teorie a praxe plánování sociálních procesů. „V prvním, širším přístupu převládá snaha rozpracovat systém řízení a plánování sociálních procesů metodou modelování všech částí společenské reality v celé jejich šíři na základě teorie komplexního, opti-

málního, dlouhodobého, cílově programového plánování. V druhém, „užším“ přístupu převládá snaha rozvíjet sociální plánování v rozvojové praxi podniků a územních celků jako stupeň budoucího přechodu ke komplexnímu plánování rozvoje socialistické společnosti jako celku.“

Další, v pořadí třetí část práce se orientuje na charakteristiku *teoretických a metodologických problémů sociálního plánování a programování*. V její úvodní kapitole je sociální plánování správně zařazeno do systému řízení celospolečenských procesů jako jeho nedílná součást a jsou konfrontovány cílové funkce a principy socialistického systému plánovitého řízení sociálních procesů s kapitalistickým řízením a jeho základními principy. V podmínkách socialistické společnosti je to její politický systém, který „... vytváří institucionální základnu a dává politický obsah systému řízení, jehož hlavními elementy jsou systém celospolečenského plánování a komplexní socialistická racionalizace“ (s. 87). Dále je analyzován vztah mezi sociálním plánováním a sociální politikou, jehož podstatou je to, že „Sociální plánování je přímým nástrojem realizace strategických a programově perspektivních funkcí sociální politiky komunistické strany“ (s. 91). Jak sociální politiku, tak i sociální plánování je možno chápat dvojím způsobem — v širokém slova smyslu jako komplexní postižení všech rozvojových stránek společenské existence a v užším slova smyslu jako postižení sociální stránky společenské existence.

V této části práce jsou rozebírány i některé otázky týkající se *modelování sociálního rozvoje a budování informační základny sociálního programování a plánování*. Je zde doložena opodstatněnost systémového přístupu k plánování sociálně ekonomických procesů, na s. 100 a následujících je vyložen metodický přístup systémového inženýrství při navrhování sociálně ekonomických systémů, včetně jednotlivých stadií řešení. Současně jsou charakterizovány i perspektivní tendence v modelování sociálně ekonomických systémů, kde jako cesta vedoucí k překonání omezenosti dnes používaných výrobně technologických modelů je využíváno možnosti simulačních modelů a postupů. Nezbytným předpokladem rozvíjení metodologie sociálního plánování i programování je trend směřující ke stále širšímu využívání počítačů, a to jak při ukládání a zpracování dat o ukazatelích sociálního plánu a dat o výsledcích sociálních analýz, tak i při simulaci sociálních procesů prostřednictvím systémů modelů ve formě programů pro počítače. Vedle této oblasti sociální problematiky spojené s automatizovanými systémy řízení existuje ještě další, týkající se sociálních aspektů přípravy a zavádění automatizovaných systémů řízení. Závěr této teoreticko-metodologicky orientované části představuje kapitola věnovaná *tvorbě ukazatelů a normativů v sociálním programování a plánování*. Je v ní vyložen pojem sociální ukazatel (s. 132), problematika tvorby soustav sociálních ukazatelů, klasifikace jejich forem a vymezení jejich funkcí. Zvláštní pozornost je věnována otázkám tvorby sociálních normativů (včetně popisu metodiky vypracované pro tvorbu normativů péče o pracovníky v podmínkách hutního průmyslu) a kritickému zhodnocení současného stavu informačních zdrojů pro tvorbu sociálních ukazatelů.

Čtvrtá část práce je zaměřena na otázky *plánování a programování sociálního rozvoje kolektivů pracujících v socialistických organizacích*. Je uvedena partií věnovanou problematice sociální analýzy, především jejímu místu a úloze v plánovitém řízení sociálních procesů. V její první části jsou kriticky hodnoceny buržoazní metody sociální analýzy; zdůrazňuje se zejména jejich ateističnost, spojení s manažerskými teoriemi a třídní charakter projevující se v jejich využívání jako nástroje uklidňování nespokojenosti dělníků s kapitalismem. Marxistická sociální analýza je chápána jako základní etapa přípravy plánů sociálního rozvoje a organická součást řízení. Jedná se o rozborovou činnost odhalující podstatu, kauzální vazby a zákonitosti vývoje sociálních procesů, která má těsnou souvislost s tvorbou sociálních prognóz.

Další kapitola této části je věnována charakteristice *cílů a přístupů k plánování sociálního rozvoje pracovních kolektivů*. Plány sociálního rozvoje jsou chápány jako „... nástroj řízení určující cíle a konkrétní úkoly socialistických organizací při řešení sociálních aspektů rozvoje pracovních kolektivů“ (s. 169). Cíle tohoto sociálního rozvoje představují subsystém cílů sociálního rozvoje společnosti a člení se do dvou základních okruhů. První zahrnuje tendence rozvoje třídní a sociální struktury, druhý pak tendence zlepšování životních podmínek, způsobu života a formování vlastností osobnosti. Pokud jde o pracovní kolektivy, jsou rozlišovány tři hlavní oblasti jejich sociálního rozvoje — oblast sociálních aspektů, oblast zlepšování pracovních podmínek a oblast zlepšování životních podmínek, z nichž každá se dále člení do řady dílčích oblastí. Konečně se v této kapitole věnuje pozornost i metodickým předpokladům realizace jednotlivých etap plánování sociálního rozvoje pracovních kolektivů — vedle splnění obecných předpokladů pro plánovité řízení sociálních procesů je třeba klást důraz na vymezení kom-

petence a odpovědnosti za přípravu, sestavení, realizaci a kontrolu plnění plánu sociálního rozvoje a respektovat požadavek uplatnění vedoucí úlohy strany, postavení ROH a dalších společenských organizací jako subjektů řízení.

Na tuto kapitolu navazuje další, která hodnotí vývoj a dosavadní zkušenosti z *provádění informační a analytické činnosti při plánování sociálního rozvoje pracovních kolektivů*. Je v ní charakterizováno pojetí sociální analýzy uvedené v metodických pokynech pro zpracování komplexních programů péče o pracující a experimentálně ověřovaných plánů sociálního rozvoje, postup doporučený pro její provádění a kvalita realizovaných sociálních analýz, která byla značně rozdílná (pojetí i postup byl respektován zpravidla u větších a velkých organizací). Dále je zde věnována pozornost kritickému zhodnocení používaných soustav ukazatelů a naznačení základních směrů jejich dalšího zkvalitňování spočívajícího vedle specifikace analytických ukazatelů těchto soustav i v respektování resortních zvláštností a vytváření předpokladů pro tvorbu svodných analytických center.

V dalších kapitolách této části jsou popisovány a hodnoceny *dosavadní zkušenosti se zaváděním plánů a programů sociálního rozvoje socialistických organizací* získané celkem v devíti odvětvích a oborech národního hospodářství. Konkrétně se jedná o strojírenství, hutní průmysl, spotřební průmysl, zemědělství, stavebnictví, vnitřní obchod, dopravu, výrobní družstva a podniky místního hospodářství. Jde ve většině případů o hodnocení těchto zkušeností v celoresortním měřítku, v některých případech jsou však respektovány zkušenosti některých progresivních podniků (spotřební průmysl — n. p. Jitex Písek), resp. výrobně hospodářských jednotek (hutní průmysl — VHI Hutnictví železa). U určitých odvětví a oborů jsou blíže charakterizovány jejich sociální zvláštnosti (hutní průmysl, stavebnictví, vnitřní obchod, doprava, výrobní družstva invalidů) a z nich vycházející obsahové vymezení základních perspektivních směrů jejich sociálního rozvoje koncipované na resortní úrovni řízení (stavebnictví, doprava, vnitřní obchod). V některých kapitolách je věnována značná pozornost genezi sociálního plánování a programování, počínající experimenty v posledních letech 5. pětiletky (strojírenství, hutní průmysl, spotřební průmysl, vnitřní obchod). Jsou vymezeny cíle, metodické zásady, postupy realizace i výsledky experimentů spočívající mimo jiné ve vypracování resortních metodik tvorby plánů sociálního rozvoje (strojírenství, zemědělství). V jiných kapitolách je akcentována etapa sestavování komplexních programů péče o pracující a jsou uvedena východiska pro toto sestavování, včetně použitých materiálů dokumentů (spotřební průmysl, stavebnictví, doprava, místní hospodářství). Značná pozornost je věnována i sociologickým výzkumům, z jejichž výsledků se rovněž vycházelo (strojírenství, vnitřní obchod, spotřební průmysl, zemědělství) a kritickému hodnocení nedostatků, které se při sestavování komplexních programů projeví (zemědělství, vnitřní obchod).

Ve všech kapitolách věnovaných hodnocení dosavadních zkušeností se zaváděním programů a plánů sociálního rozvoje v podmínkách jednotlivých odvětví a oborů národního hospodářství jsou uváděny i zatím *otevřené a nedořešené problémy*, jejichž postupné řešení je předpokladem dalšího rozvíjení a zdokonalování plánování sociálního rozvoje v odvětvovém průřezu. Je zdůrazněna nezbytnost kvalitní sociální analýzy jako východí etapy sociálního plánování (hutnictví, vnitřní obchod, místní hospodářství) a potřeba zapojení řídicích hospodářských pracovníků a odborných útvarů do její realizace (strojírenství). Dalším předpokladem sestavení objektivně zdůvodněného plánu sociálního rozvoje je ujasnění a stabilizovaný hospodářský plán (strojírenství, vnitřní obchod), s nímž by měl být paralelně plán sociálního rozvoje sestavován (spotřební průmysl), a jehož změny by se měly průběžně i do plánu sociálního rozvoje promítat (spotřební průmysl). Z organizačního hlediska je důležité především vytvoření autonomního plánovacího centra (hutnictví, stavebnictví, doprava) a odpovídající změny v rozsahu pravomoci a odpovědnosti řídicích hospodářských pracovníků (stavebnictví).

Pokud jde o účast řídicích hospodářských pracovníků na plánování a řízení sociálního rozvoje, je poukázáno na potřebu jejich kvalifikační přípravy pro tyto činnosti (vnitřní obchod) a nutnost odpovídající zainteresovanosti řídicích pracovníků na plnění plánů sociálního rozvoje a jeho ukazatelů (strojírenství, spotřební průmysl, doprava). Mezi nedořešené otázky patří rovněž vyjasnění úlohy centrálních a středních článků řízení v plánování sociálního rozvoje (zemědělství, stavebnictví) a respektování resortních specifik v používaných metodikách sociálního plánování (vnitřní obchod, doprava, výrobní družstva). Problémem metodické povahy je i rozpracování a zdokonalování informační soustavy vázané na metodiku sestavování plánů sociálního rozvoje (spotřební průmysl, doprava, zemědělství, stavebnictví, vnitřní obchod) a dořešení vztahů národních výborů k plánování sociálního rozvoje na úrovni podniků (strojírenství, doprava, vnitřní obchod). V několika případech je formulován i zdůvodněný požadavek zvýšení koncepčnosti sociálního plánování (zemědělství, vnitřní obchod, výrobní družstva) v podobě jeho vazby na zpracované sociální prognózy.

Závěrečná kapitola této části obsahuje *shrnutí zkušeností se sestavováním plánu sociálního rozvoje na úrovni středního článku řízení*. Experiment — provedený v jedné z výrobně hospodářských jednotek z resortu federálního ministerstva hutnictví a těžkého strojírenství s metodikou zpracovanou v ČSVÚPSV a doplněnou o některé přístupy rozpracované domem techniky ČSVTS v Pardubicích — prokázal mimo jiné, že plán sociálního rozvoje sestavený na úrovni středního článku řízení nemůže být prostým summárem plánů sociálního rozvoje jednotlivých podniků, že bez propracovaných vazeb na hospodářský plán nemůže mít plán sociálního rozvoje odpovídající účinnost a že plánování sociálního rozvoje musí mít na úrovni středního článku řízení své plánovací místo vybavené kádrově i odpovídající pravomocí.

Pátá část práce se týká *problematiky plánování a programování sociálního rozvoje územních celků*. V úvodní kapitole jsou charakterizována *metodická východiska plánování a programování sociálního rozvoje územních celků*. Za základní metodický princip je považována koordinace územních hledisek s hledisky odvětvovými: „Řízení sociálního rozvoje může v rámci územních celků postihnout populaci v jejím strukturálním průřezu (ekonomickém, sociálním, demografickém) a v komplexu jejích společenských aktivit, dovoluje zabezpečovat v rámci území rovnováhu mezi různými ekonomickými a sociálními činnostmi a prosazovat tak celospolečenský zájem na komplexním rozvoji“ (s. 269). Existují v podstatě dva základní způsoby uplatnění územních hledisek v plánování sociálního rozvoje — první v podobě respektování územních přesahů a souvislostí v podnikové sociální politice a v plánech či programech sociálního rozvoje pracovních kolektivů, druhý v podobě uplatňování sociálních hledisek v oblastním plánování a v dalších nástrojích řízení, jako je územní plánování, volební programy Národní fronty apod.

Dále jsou v úvodní kapitole charakterizovány *základní vývojové tendence a přístupy k plánování sociálního rozvoje územních celků*, které vycházely ze sovětských zkušeností první poloviny sedmdesátých let a vyústily v experimentální ověřování plánů sociálního rozvoje okresů a měst u nás. Základními metodickými prvky plánování sociálního rozvoje měst jsou: jeho objekt (jako klíčový článek zde vystupují okresy), předmět (jehož základními komponentami jsou životní podmínky, pracovní podmínky, sociální, ekonomická a demografická struktura, způsob života a společenské vědomí občanů), cíle (představující žádoucí stav a vývoj základních komponentů předmětu sociálního plánování), a konečně subjekt (občané žijící v daném územním celku a národní výbory, společenské organizace a hospodářské organizace vystupující v úloze organizátorů sociálního plánování).

V druhé kapitole této části je věnována pozornost *úloze národních výborů a účástí občanů při zabezpečování komplexního rozvoje územních celků*. V této souvislosti je nutné posílit kontrolní funkce národních výborů při zabezpečování komplexního rozvoje územních celků vůči nepodřízeným organizacím, pro něž zatím neexistují odpovídající právní normy vymezující i možnosti použití sankcí. Právní normy nevymezují zatím dostatečně ani působnost národních výborů vůči nadřízeným orgánům a organizacím.

V dalších dvou kapitolách jsou charakterizovány dvě základní formy, jejichž prostřednictvím je možné uplatnit sociální hlediska v plánovitém řízení rozvoje územních celků. Jedná se jednak o *oblastní plánování* jako nástroj řízení sociálně ekonomického rozvoje, jehož cílem je uskutečňování socialistického rozmístování výrobních sil a odstraňování rozdílů v ekonomické a životní úrovni obyvatel mezi oblastmi, a *územní plánování*, jehož cílem je takové vytváření sídlištních celků, v nichž by se člověk mohl komplexně rozvíjet. Každá z těchto forem má své zákonné normy, své orgány i vlastní vývojové tendence. Zatím je však na závalu nepropojenost územního a oblastního plánování (s. 316 a 322) a nedostatečná integrace procesů utváření třídní a sociální struktury a socialistického způsobu života s ekonomickým rozvojem oblastí i plánováním rozmístování a výstavby sídlištních celků.

Metodicky cenné jsou další dvě kapitoly této části práce. První z nich souhrnně hodnotí *poznatky a zkušenosti s přípravou plánů sociálního rozvoje ve třech okresech*. Jedná se o okres Tachov (podrobně jsou popsány důvody, které vedly k zařazení tohoto okresu do experimentu, subjektivní a organizační předpoklady, které pro něj byly vytvořeny, a etapy sestavení plánu včetně výsledků provedené sociální analýzy a členění sestaveného plánu (s. 329), okres Trnava (uvádí se organizační zabezpečení sestavení plánu, postup a výsledky sociální analýzy a struktura plánu včetně jeho příloh na s. 332—333), a konečně okres Trutnov, kde na základě metodiky vypracované Domem techniky ČSVTS v Pardubicích a ČSVÚPSV bylo postupně realizováno sedm výzkumných prací a rozborových studií, které byly soustředěny do souhrnné sociální analýzy. V závěru kapitoly se na s. 339—344 uvádí řada získaných poznatků metodické povahy vycházejících z realizovaných experimentů, jež představují cenné podněty pro další rozpracovávání metodiky plánování sociálního rozvoje územních celků.

V další kapitole jsou shrnuty *poznatky a zkušenosti z plánování sociálního rozvoje měst*. Konkrétně se jedná o Plzeň, České Budějovice, Bratislavu, Hradec Králové a Ústí nad Labem. V těchto experimentech byly uplatněny rozdílné přístupy; rozsahem, zaměřením i ukončenými výstupy se jedná spíše o dokumenty mající charakter sociálních programů či prognóz. Dále jsou v kapitole rozvedeny teoretické a metodické přístupy k plánování sociálního rozvoje měst (objekt a předmět sociálního plánování města, cíle sociálního plánu a jeho rozvoje) a zkušenosti z organizace, přípravy a zpracování těchto plánů sociálního rozvoje. Závěr páté části tvoří kapitola vymezující *základní metodické zásady sociálního plánování a programování územních celků*, z nichž mezi prvořadé patří sestavování těchto programů a plánů na základě principu jednoty ekonomického a sociálního plánování s perspektivou vytváření jednotných plánů sociálně ekonomického rozvoje.

Poslední, šestá část práce je věnována postavení financí v sociálním plánování a programování. Význam této problematiky je dán tím, že veškeré úkoly sociálních plánů, mají-li být realizovány, musí mít své finanční krytí. V jednotlivých kapitolách této části jsou charakterizovány základní zdroje financování úkolů plánů sociálního rozvoje (jedná se o prostředky státního rozpočtu, vlastní zdroje organizací, bankovní úvěr, prostředky společenských organizací a prostředky obyvatelstva), které mají své specifické rysy, z nichž vyplývá to, že jejich použití přichází v úvahu pouze za určitých podmínek. Dále pak jsou specifikovány základní faktory, které mají vliv na objem výdajů na kulturní a sociální potřeby, zdůrazněna nutnost existence určité proporce mezi těmito výdaji a fondem osobní spotřeby a fondem akumulace a charakterizovány základní zdroje financování kulturních a sociálních potřeb, zisk a zahrnutí některých těchto výdajů do vlastních nákladů podniků.

Je zřejmé, že ani v tak rozsáhlé práci nebylo možné definitivně vyřešit veškeré aktuální teoretické, metodologické i praktické otázky související s rozvíjením sociálního programování a plánování, a to již z toho důvodu, že se jedná o první práci tohoto druhu, která se navíc týká problematiky rozvíjející se velmi intenzivně a dynamicky nejen u nás, ale i v Sovětském svazu a v ostatních socialistických zemích.

Z otevřených problémů teoretické povahy je možné upozornit například na potřebu jednoznačného vymezení pojmů sociální plánování a sociální programování a jejich vzájemného vztahu, což v práci chybí. Nabízí se dvojí možnost — buď chápat rozdíly mezi těmito pojmy jako rozdíly existující mezi komplexními programy péče o pracující a experimentálně ověřovanými plány sociálního rozvoje v letech 1976—1980, nebo jako rozdíly mezi jednotlivými složkami plánovacího systému, tak, jak se uvádějí na s. 93 až 94. Určitá nejednotnost se v různých kapitolách práce projevuje i pokud jde o pojetí a klasifikaci cílů a úkolů sociálního plánování.

Některé problémy související s dalším rozvíjením sociálního plánování jsou v práci naznačeny pouze dílčím způsobem a budou jistě dále rozpracovávány. Týká se to například problematiky právních aspektů sociálního plánování a programování, které mohou v některých případech působit jako bariéry, nejsou-li přizpůsobovány potřebám perspektivního společensko-ekonomického rozvoje, nebo otázek souvisejících s kvalifikační přípravou odborníků pro metodické řízení, koordinování a provádění sociálně analytických plánovacích prací.

Zejména praktické zkušenosti z rozvíjení sociálního plánování a programování v jednotlivých odvětvích a oborech národního hospodářství by si zasloužily určitého syntetizujícího shrnutí, které se přímo nabízí ve formě vymezení základních metodologických zásad sociálního plánování a programování sociálního rozvoje kolektivů pracujících v socialistických organizacích, analogické svým pojetím závěrečné kapitole páté části práce věnované plánování a programování sociálního rozvoje územních celků.

Uvedené připomínky, které mají spíše charakter námětů, nic nemění na tom, že se jedná o *dílo vysoké vědecké kvality, společensky angažované, snažící se komplexně zachytit sledovanou problematiku, otevřeně a kriticky konstatovat existující problémy a naznačit vývojové tendence jejich postupného překonávání a řešení*. Způsob zpracování umožňuje i odborníkům z ostatních socialistických zemí seznámit se s celou šíří prací souvisejících s rozvíjením teorie i praxe sociálního plánování v našich podmínkách a jistě vyvolá jejich oprávněný zájem. Kniha obsahuje rovněž velké množství námětů, které je možné postupně aplikovat a rozpracovávat v konkrétních podmínkách společenské praxe, a proto je třeba její studium doporučit nejen odborníkům z oblasti sociálního plánování, ale i řídicím hospodářským pracovníkům a funkcionářům národních výborů, kteří jsou nositeli a realizátory cílů a úkolů sociálního plánování v podmínkách společenské praxe.

Miloslav Tomšík